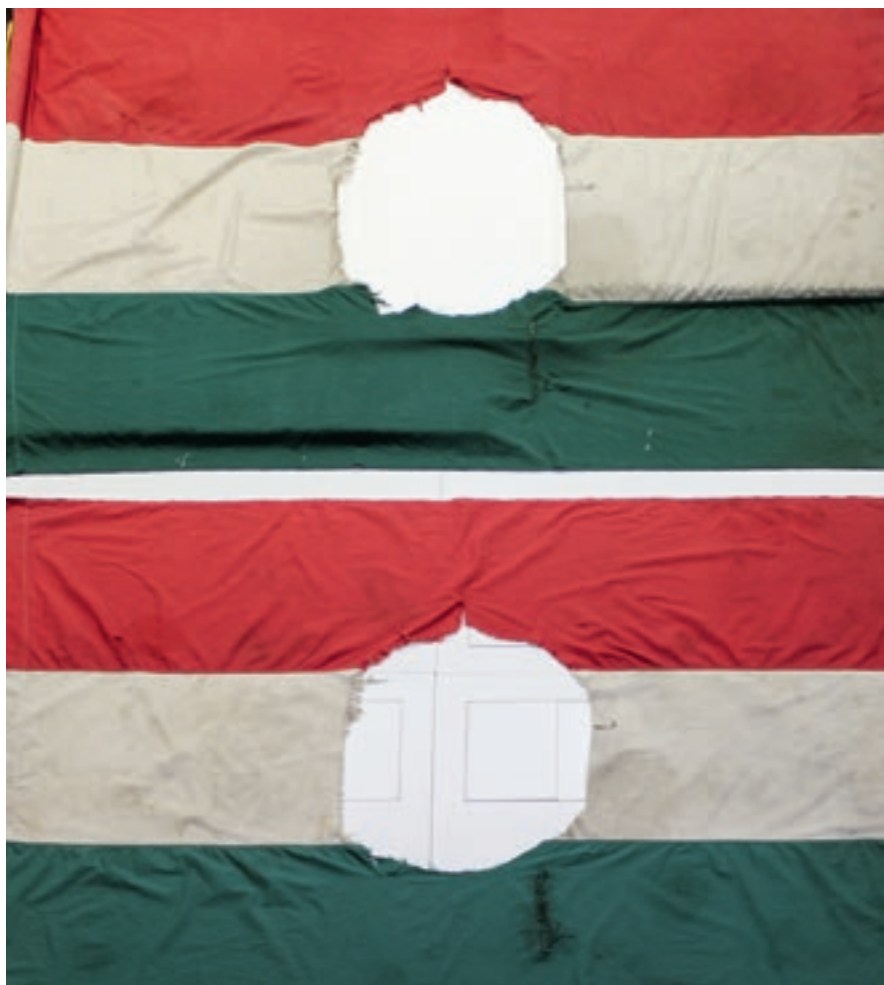

módszertan

Az '56-os zászló – az eredeti és a másolat
(Fotók a szerző jóvoltából)

MÁTYÁS ESZTER, Magyar Nemzeti Múzeum, textilrestaurátor
MAGYAR FORRADALMI ZÁSZLÓ MÁSOLAT KÉSZÍTÉSE

TMinden év október 23-án számos helyen, köztéren, épületen láthatunk lyukas középső magyar zászlót. Miről is van szó? 1956. október 23-án kitört a magyar forradalom és szabadságharc. Az első zászlókvivágásokra még aznap délután, a diáktüntetésen került sor, a Bem téren. Ennek során a Rákosi-címert, mint a zsarnokság megtestesítőjét kivágták a magyar lobogóból. Ettől kezdve a lyukas zászló örökre az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc jelképévé vált.

elkészíthettem ennek a jelentőségteljes relikviának a másolatát, amelyet három egykori Széna téri szabadságharcos ajándékozott a Magyar Nemzeti Múzeumnak

¶ Nagy örömmre szolgált, és megtiszteltetésként éltem meg, hogy lehetőségem volt egy igazi, a forradalom idején született és használt zászlót a két kezem között tartani, tapintani, behatóbban tanulmányozni. Nekem jutott az a megtisztelő feladat, hogy elkészíthettem ennek a jelentőségteljes relikviának a másolatát, amelyet három egykori Széna téri szabadságharcos ajándékozott a Magyar Nemzeti Múzeumnak, és amely egykor a Széna tér felett lobogott.

itt nem a tisztítás és stabillá tétel volt a cél, hanem épp ellenkezőleg: egy megtartásában stabil anyagot kellett használttá, rongyossá, kopottá, koszosá tenni

¶ A műtárgy történeti mondanivalója, értéke révén restaurálásra nem szorult. A megbízás egy másolat elkészítésére szólt az ajándékozó felek számára. Textilrestaurátorok számára a másolat – nem rekonstrukció (!) – készítése nem egy megszokott feladat. Az egyetemen tanultak szöges ellentétét kellett alkalmazni. Itt nem a tisztítás és stabillá tétel volt a cél, hanem épp ellenkezőleg: egy megtartásában stabil anyagot kellett használttá, rongyossá, kopottá, koszosá tenni.

¶ A Széna téri megmozduláson használt zászló rendkívül koszos, poros, szakadozott szélű, szegélyű. Zöld sávjában több lyukat, a zászló egészen különböző foltokat (olajfoltok, vízfoltok stb.) találtunk. Piros sávjában két nagyobb, zöld sávjában egy hosszabb szakadást utóbb összevarrtak, rendszertelen öltésekkel.

¶ A zászló farúdjához a forradalmat követően, a tulajdonosok Nyugat-Németországba való disszidálása után német nemzeti színű szalagot erősítettek, amely szintén nagyon koszos, fakult, gyűrött, szakadozott-foszlott állapotban volt. A szalagról másolat nem készült, azt az eredeti műtárgyról lefejtve a későbbiekben az elkészült másolatra rögzítettük.

¶ Az eredeti zászlóról készülő másolat elkészítésének első kihívását a megfelelő anyag beszerzése jelentette. Bár „csupán” egy emberöltőnyi idő telt el, mégis a mai kereskedelmi forgalomban megtalálható anyagok jellemzően különböznek a korabeliektől. A beszerzés során elsődleges szempont volt az anyag

A mintadarabok szennyeződési próbái

KOROM

az anyagbeszerzés
során a természetes
eredetű (tehát nem
a mai napokra
jellemző műszálás)
anyag minőséget
is szem előtt
tartottam

vastagságának és kötésmintájának (vászonkötés) egyezése. Ezt azért tartottam fontosnak, mert a másolatot a továbbiakban a tervek szerint főleg felvonulásokon fogják használni, ahol a zászló jellegének megtartása fontos, azaz hogy a tárgynak megfelelő esése, tapintása legyen. A nagyfokú hasonlóságot értelem-szerűen célszerű azonos minőségű anyag használatával elérni, ezért az anyagbeszerzés során a természetes eredetű (tehát nem a mai napokra jellemző műszálás) anyagi minőséget is szem előtt tartottam. Mindemellett körültekintően kellett eljárnom, hogy a kiválasztott anyag ne tartalmazzon semmilyen appetúrát, vagy ha igen, azt el lehessen távolítani. A színt tekintve az anyagokban színezett textilek minden esetben sokkal színtartóbbak, ellenállóbbak a környezeti hatásoknak, mint a manuálisan, utólag festettek. Figyelni kellett arra, hogy az eredeti színt keressem, és ne a forradalom porával szennyezett színárnyalatot, hiszen a szennyeződések a másolat készítése során is *utólag* fognak rákerülni. Ehhez kapcsolódóan szempont volt az anyag szennyeződést felvevő képessége is, amely a későbbi munkamenetet volt hivatva jelentősen megkönnyíteni.

elsőként az eredeti
zászló sávjainak
összevarrási
technikáját lehetett
lepróbálni, majd
pedig a különböző
szennyesítési,
piszkítási
technikákat

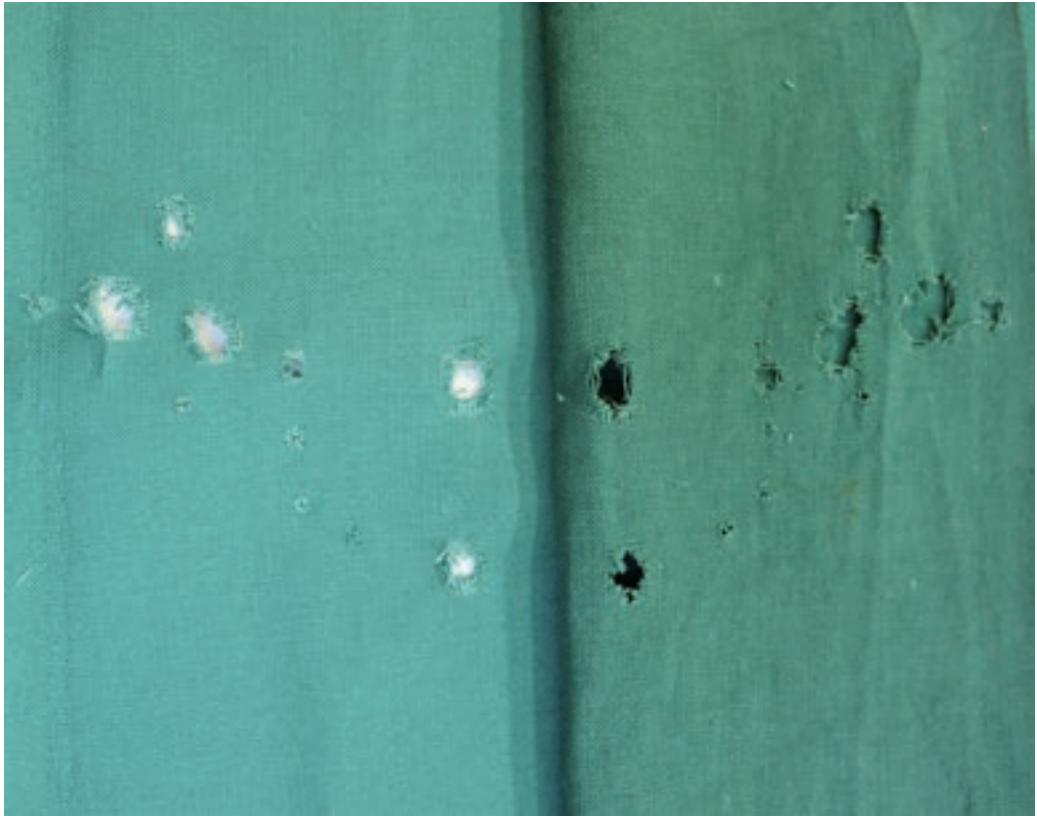
¶ Textilalapú tárgyak másolatának elkészítésénél mindenképpen szükség van próbákra. A különböző anyagok eltérő módon viselkednek, máshogy veszik fel a szennyeződések, a foltokat. Ezért a munkamenet következő lépése kis méretű mintadarabok gyártása volt. Ezeken elsőként az eredeti zászló sávjainak összevarrási technikáját lehetett lepróbálni, majd pedig a különböző szennyesítési, piszkítási technikákat. Az egyes mintaelemeken a port, a földet és a kormot próbáltam ki, mint lehetséges szennyező anyagokat. Annak érdekében, hogy a szennyező anyag a szövetben maradjon, elsőként a textilt nedvesítettem meg, és azután piszkítottam be. Majd a teljes száradást követően kirázva, kissé kidörzsölve (ami nem kötődik eléggé, az hulljon ki) a mintadarabokat, összehasonlítottam a kapott eredményeket az eredeti műtárggyal, és a tapasztaltak alapján kiválasztottam a leginkább megfelelőket.

¶ A mintadarabok fentebb leírt próbái után elkészítettem a zászló másolatának alapját. Az első lépés a pontos méretre és formára szabás volt. Ezt követően az egyes sávok összevarrásánál figyeltem, hogy a megfelelő színű cérnákat használjam mind az alsó és felső szálnál (ez egy esetben eltérő színű volt). Valamint figyelni kellett arra, hogy a két sáv összevarrásánál az első varrásvonal visszahajtással (!) egy centiméter széles, míg a második varrásvonal talpszéles (azaz 0,8 centiméter) legyen.

¶ A következő munkafázis a másolat szakadásainak, foszlásainak, hiányainak kialakítása volt. A minél pontosabb egyezés végett a következő módszert alkalmaztam: az eredeti műtárgy alá betettem a másolatot, és az eredeti sérüléseinek méreteit tartva addig vágtam le a másolat anyagát, illetve addig húztam ki

Hosszabb lebegőszál-tömörülés (felül eredeti, alul másolat)

A lyukak pontos „átmásolása” (balra másolat, jobbra eredeti)

igyekeztem az eredeti műtárgynak minden olyan jellemző, többitől eltérő „hibáját” lemásolni, ami szembetűnő volt

szálanként a fonalait, ameddig az megkívánta. A vágásoknál figyelni kellett a későbbiekben kialakított rojtok hosszúságának megtartására. A lebegő fonalvégek pontos kialakítását is fontosnak tartottam a minél nagyobb hasonlóság kialakítása miatt. A zöld sávon lévő lyukak, hiányok helyeinek pontos jelölésére azt a módszert alkalmaztam, hogy polietilén fóliát a zászló adott részére fektetve alkoholos filccel átmásoltam a formákat, majd a fóliát a másolatra helyezve, azon kisollóval átvágva formára igazítva kialakítottam a lyukakat. Ezen túl igyekeztem az eredeti műtárgynak minden olyan jellemző, többitől eltérő „hibáját” lemásolni, ami szembetűnő volt, így például a piros sávon egy hosszabb lebegőszál-tömörülést, továbbá a fehér sávon a lebegő szálak összecsomósodását, valamint a szálak lazább kapcsolódását a szegély mentén.

az adott sávokban a minták alapján kiválasztott szennyező anyaggal dolgoztam, tehát a piros és zöld sávon földdel, a fehér sávon porral

- ¶ Az összes sérülés (foszlás, lyuk, hiány, csomósodás) elkészítése után következhetett a másolat bepiszkítása. Az adott sávokban a minták alapján kiválasztott szennyező anyaggal dolgoztam, tehát a piros és zöld sávon földdel, a fehér sávon porral, főleg az előzőekben leírt módszerrel. Az általános piszkítás alapvetően jó eredményt hozott, megadta a másolat alapszennyezettségét. Szükség volt azonban további, helyi szennyesítésre, mivel például az eredeti zászló jobb oldala sokkal szennyezettebb, mint a bal (a rúdhoz közelebbi) szegélye. Ennek módszerül egyrészt vizes föld bedörzsölését majd belevasalását, másrészt grafitpor ecsettel való bedörzsölését alkalmaztam.
- ¶ Ezután következett a különböző eredetű foltok imitálása. Az előzetes kísérletek során próbált szerek között volt műszerolaj, napraforgóolaj, üregeőolaj, WD-40, illetve ezek benzinnel való keverékei. A legalkalmasabbnak vélt keverékkel a kívánt helyeken a másolatot megcseppentettem, majd szívópapírral rögtön visszaszívtam.
- ¶ Ezt követően a három, szakadásokat rögzítő rendszertelen öltések lemásolása következett. Mivel az öltések semmilyen szabályosságot nem mutattak, így nem volt mihez igazodni. A lyukak kapcsán már használt technikával először polietilén fóliára átmásoltam az öltéseket, majd ezt átrakva a másolatra, a fólián keresztülöltve elkészítettem az öltéseket, végül pedig a fóliát nagyon óvatosan eltávolítottam az öltések alól.
- ¶ Utolsó lépésként következhetett az eredeti zászló rúdjának és a német szalagnak az áthelyezése a másolatra. Bár a munka irányultsága nem egy szokványos konzerválási folyamat volt (rosszból jót), mégis a restaurálásban szerzett ismereteimet, technikákat alkalmaztam, csak éppen az ellenkező irányban (jóból rosszat). Úgy gondolom, sikerült egy jó, hangulatában megfelelő minőségű másolatot készíteni, amely méltó az eredeti forradalmi zászlóhoz, és büszkén tudják majd használni a forradalmi megemlékezéseken.

„A Gula (Falánkság, Mértéktelenség)
ábrázolásán például egy szobabelsőt
láthatunk, ahol egy különféle húsételekkel
megrakott asztal mellett ülve egy dagadt
férfit pillanthatunk meg, aki egyik
kezében egy korsót, a másikban egy
húsdarabot szorongat. Balról egy asszony
lép be a szobába, kezében egy újabb adag
sültet hozva. Az előtérben, a tűz mellett
egy nyársra húzott kolbászdarabot is
felfedezhetünk. A jelenetnek van egyébként
egy másik szereplője is, a jobb oldalt, az
asztal mellett álló cingár férfi, aki bort vedel
a szájához emelt korsóból. Ez a típusfigura
nem más, mint az úgynevezett kannekijker,
az iszákos ember megtestesítője.”

(Németh István)